Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
J. KOKOTT
fremsat den 6. september 2018 [1]

Sag C-502/17

C&D Foods Acquisition ApS
mod
Skatteministeriet

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Vestre Landsret (Danmark))

»Præjudiciel forelæggelse – det fælles merværdiafgiftssystem – holdingselskab – fradrag for indgående afgift – udgifter til ydelser, der er anvendt i forbindelse med et påtænkt salg af andele i et datterselskab«

I. Indledning

1. Domstolen har allerede i forskellige sager [2] behandlet et holdingselskabs ret til at fradrage indgående afgift i forbindelse med erhvervelse af selskabsandele. Den foreliggende sag vedrører den omvendte situation, der hidtil ikke er blevet behandlet helt så hyppigt, nemlig et holdingselskabs afhændelse af selskabsandele [3].

2. Sagen vil således give Domstolen mulighed for at præcisere sin praksis vedrørende holdingselskabers ret til fradrag for indgående afgift. Opgaven vil navnlig også være at konkretisere de betingelser, hvorunder der skal antages at foreligge den direkte og umiddelbare tilknytning til en bestemt udgående transaktion, der er en forudsætning for fradragsretten.

II. Retsforskrifter

3. Sagens EU-retlige ramme udgøres af bestemmelserne i direktiv 2006/112/EF (herefter »momsdirektivet«) [4].

4. Momsdirektivets artikel 9, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Ved »afgiftspligtig person« forstås enhver, der selvstændigt og uanset stedet udøver økonomisk virksomhed uanset formålet med eller resultatet af den pågældende virksomhed.

1 – Originalsprog: tysk.

2 – Jf. f.eks. dom af 20.6.1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268), af 14.11.2000, Floridienne og Berginvest (C-142/99, EU:C:2000:623), af 27.9.2001, Cibo Participations (C-16/00, EU:C:2001:495), af 6.9.2012, Portugal Telecom (C-496/11, EU:C:2012:557), af 16.7.2015, Larentia + Minerva og Marenave Schiffahrt (C-108/14 og C-109/14, EU:C:2015:496), og senest mit forslag til afgørelse Ryanair (C-249/17, EU:C:2018:301).

3 – For så vidt angår denne sag skal navnlig dom af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665), fremhæves.

4 – Rådets direktiv af 28.11.2006 om det fælles merværdiafgiftssystem (EUT 2006, L 347, s. 1).

Ved »økonomisk virksomhed« forstås alle former for virksomhed som producent, handlende eller tjenesteyder, herunder minedrift og landbrug, samt virksomhed inden for liberale og dermed sidestillede erhverv. Ved økonomisk virksomhed forstås navnlig udnyttelse af materielle eller immaterielle goder med henblik på opnåelse af indtægter af en vis varig karakter. […]«

5. Momsdirektivets artikel 135 fastsætter bl.a. følgende:

»1. Medlemsstaterne fritager følgende transaktioner: […]

f) transaktioner, herunder formidling, med undtagelse af forvaring og forvaltning, i forbindelse med aktier, andele i selskaber eller andre sammenslutninger, obligationer og andre adkomstbeviser, bortset fra varerepræsentativer og de i artikel 15, stk. 2, omhandlede rettigheder og adkomstbeviser.«

6. Fradragsretten indtræder i medfør af momsdirektivets artikel 167 samtidig med, at den fradragsberettigede afgift forfalder. Det nævnte direktivs artikel 168 bestemmer:

»I det omfang varer og ydelser anvendes i forbindelse med hans afgiftspligtige transaktioner, hvoraf der er betalt moms, har den afgiftspligtige person i den medlemsstat, hvor han foretager transaktionerne, ret til i den afgift, der påhviler ham, at fradrage følgende beløb:

a) den moms, som skal betales eller er betalt i nævnte medlemsstat for varer og ydelser, der er eller vil blive leveret til ham af en anden afgiftspligtig person […]«

7. Med hensyn til national ret finder lovbekendtgørelse nr. 966 af 14. oktober 2005 (momsloven) anvendelse på de i hovedsagen omhandlede omstændigheder.

III. De faktiske omstændigheder og hovedsagen

8. Det danske selskab C&D Foods indgår i den internationale koncern Arovit. C&D Foods ejede i den i hovedsagen omtvistede periode 100% af andelene i Arovit Holding, der på sin side ejede alle aktierne i Arovit Petfood. I koncernen indgår yderligere 13 selskaber i forskellige europæiske lande, hvis kapitalandele ejes af Arovit Petfood.

9. Fra 2007 leverede C&D Foods på grundlag af en administrationsaftale forskellige momspligtige administrations- og it-ydelser, såsom bogholderi, controlling og budgetter, til sit datterdatterselskab, Arovit Petfood. Som vederlag modtog C&D Foods fra Arovit Petfood et beløb svarende til de afholdte lønudgifter med tillæg af en »mark-up« på 10% og den danske moms på 25%. I forhold til de andre selskaber i koncernen var C&D Foods' rolle begrænset til besiddelsen af andelene i disse selskaber.

10. I 2009 købte det islandske pengeinstitut Kaupthing Bank Arovit-koncernen, der var kommet i økonomiske vanskeligheder. Kaupthing Bank lod mulighederne for en omstrukturering af Arovit-koncernen analysere af forskellige revisionsfirmaer og advokatfirmaet Holst Advokater. Med henblik herpå indgik Kaupthing Bank rådgivningsaftaler med de pågældende revisorer, hvis honorarer inklusive moms blev betalt af C&D Foods.

11. Som led i denne analyse udarbejdede Holst Advokater også mindst én kontrakt for C&D Foods, der omhandlede salget af C&D Foods' andele i Arovit Holding og i Arovit Petfood til en endnu ikke angivet køber. Holst Advokater fakturerede C&D Foods for salæret inklusive moms for denne rådgivning. Salgsbestræbelserne blev opgivet i efteråret 2009, da det ikke lykkedes at finde en køber.

12. C&D Foods foretog fradrag for den moms, der blev betalt til Holst Advokater og revisionsfirmaerne i forbindelse med betaling af honorarerne. Både SKAT og, efter påklage af SKAT's afgørelse, Landsskatteretten nægtede imidlertid C&D Foods fradraget. De begrundede nægtelsen med, at rådgivningsydelserne ikke blev leveret til C&D Foods, henholdsvis at udgifterne ikke havde den fornødne tilknytning til C&D Foods' udgående momspligtige transaktioner.

13. Til prøvelse af disse afgørelser anlagde C&D Foods et søgsmål, der på grund af dets principielle betydning verserer for Vestre Landsret som første instans. Ved kendelse af 15. august 2017, indgået til Domstolen den 18. august 2017, har Vestre Landsret udsat sagen og i henhold til artikel 267 TEUF forelagt Domstolen følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:

»1) Skal artikel 168 i direktiv 2006/112/EF fortolkes således, at et holdingselskab under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende er berettiget til fuldt fradrag for momsen af indgående ydelser i forbindelse med due diligence-undersøgelser forud for et påtænkt, men ikke gennemført, salg af aktier i et datterselskab, til hvilke holdingselskabet leverer momspligtige administrations- og it-ydelser?

2) Har det betydning for besvarelsen af det foregående spørgsmål, at prisen for de momspligtige administrations- og it-ydelser, som holdingselskabet leverer i forbindelse med sin økonomiske virksomhed, er fastsat som svarende til holdingselskabets lønudgifter med tillæg af en »mark-up« på 10%?

3) Kan der uanset besvarelsen af de foregående spørgsmål bestå en fradragsret for de i hovedsagen omhandlede rådgivningsomkostninger som generalomkostninger, og i givet fald under hvilke betingelser?«

14. I den skriftlige forhandling for Domstolen har Danmark og Kommissionen afgivet indlæg.

IV. Retlig bedømmelse

15. Med sine tre spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om et holdingselskab, der udøver økonomisk virksomhed, har ret til at fradrage moms af udgifter, som er afholdt i forbindelse med det planlagte salg af aktier. Holdingselskabets økonomiske virksomhed består netop i at levere administrationsydelser til datterdatterselskabet [5], hvis aktier skulle afhændes sammen med andelene i datterselskabet.

A. Formaliteten med hensyn til de præjudicielle spørgsmål

16. Retten til fradrag af indgående moms i henhold til momsdirektivets artikel 168 foreligger, når en afgiftspligtig person anvender varer og ydelser i forbindelse med sine afgiftspligtige transaktioner, hvoraf der er betalt moms. Dette forudsætter, at den afgiftspligtige person er modtageren af de pågældende varer eller ydelser [6]. C&D Foods kan således kun have ret til fradrag af den moms, der blev betalt i forbindelse med rådgivningsydelser, som C&D Foods selv var modtager af. Omvendt kan det på forhånd udelukkes, at C&D Foods kan fradrage momsen af de ydelser, som Kaupthing Bank var modtager af.

5 – Efter fast praksis udgør dette økonomisk virksomhed, jf. dom af 27.9.2001, Cibo Participations (C-16/00, EU:C:2001:495, præmis 21), af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 30 og 31), og af 16.7.2015, Larentia + Minerva og Marenave Schiffahrt (C-108/14 og C-109/14, EU:C:2015:496, præmis 21).

6 – I denne retning dom af 22.2.2001, Abbey National (C-408/98, EU:C:2001:110, præmis 32).

17. Den forelæggende ret anfører ganske vist, at dens anmodning om præjudiciel afgørelse ikke omfatter spørgsmålet om, hvem der var rette udgiftsbærer af de momsbelagte rådgivningsomkostninger. Heroverfor kan det imidlertid fremføres, at Domstolen ikke har kompetence til at besvare hypotetiske præjudicielle spørgsmål[7]. Nedenstående redegørelse vedrører derfor kun fradraget for den moms, der blev betalt til Holst Advokater, eftersom det kun for så vidt angår dette tilfælde klart fremgår af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at C&D Foods var modtageren af rådgivningsydelserne.

B. Besvarelsen af de præjudicielle spørgsmål

18. Det første præjudicielle spørgsmål vedrører generelt C&D Foods' ret til at fradrage momsen af Holst Advokaters momsbelagte rådgivningsydelser, der blev anvendt i forbindelse med det påtænkte salg af aktierne i Arovit Petfood.

19. Det andet og det tredje spørgsmål vedrører navnlig de omtvistede udgifters »direkte og umiddelbare tilknytning« til de konkrete eller de påtænkte udgående transaktioner, dvs. til transaktionerne hidrørende fra administrationsaftalen med Arovit Petfood eller det påtænkte salg af andele.

20. Eftersom tilknytningen til den økonomiske virksomhed er en forudsætning for retten til fradrag, som det første spørgsmål vedrører, skal de tre præjudicielle spørgsmål besvares under ét.

21. Den forelæggende rets tvivl med hensyn til C&D Foods' fradragsret er i det væsentlige baseret på to forhold.

22. Det er for det første et spørgsmål, om det påtænkte salg af aktierne i det hele taget kan anses for økonomisk virksomhed og dermed hører ind under momsens anvendelsesområde (herom under 1). Dernæst er spørgsmålet, om og i givet fald under hvilke omstændigheder det kan bekræftes, at de indgående transaktioner har en direkte og umiddelbar tilknytning til en afgiftspligtig virksomhed. Såfremt de indgående transaktioner er direkte og umiddelbart knyttet til en fritaget transaktion, er der nemlig heller ingen fradragsret (herom under 2).

23. Subsidiært vil jeg afslutningsvis også undersøge, under hvilke omstændigheder spørgsmålet om en tilknytning til C&D Foods' samlede økonomiske virksomhed skal besvares bekræftende (herom under 3).

1. Salget af aktier i Arovit Petfood som økonomisk virksomhed

24. Den blotte erhvervelse eller besiddelse af en kapitalandel i et selskab udgør efter Domstolens faste praksis ikke økonomisk virksomhed som omhandlet i momsdirektivets artikel 9, stk. 1[8]. Noget andet gælder imidlertid, såfremt erhvervelsen eller besiddelsen af selskabsandele sker med henblik på et direkte eller indirekte indgreb i selskabets administration[9]. Typiske indgreb i et selskabs administration er ifølge retspraksis administrative, finansielle og kommercielle tjenesteydelser (såkaldte administrationsydelser)[10].

7 – Dom af 16.7.1992, Meilicke (C-83/91, EU:C:1992:332, præmis 23), af 22.11.2005, Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709, præmis 34 og 37), og af 21.12.2016, Tele2 Sverige og Watson m.fl. (C-203/15 og C-698/15, EU:C:2016:970, præmis 130).

8 – Dom af 20.6.1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268, præmis 17), af 14.11.2000, Floridienne og Berginvest (C-142/99, EU:C:2000:623, præmis 17), og af 16.7.2015, Larentia + Minerva og Marenave Schiffahrt (C-108/14 og C-109/14, EU:C:2015:496, præmis 20).

9 – Dom af 20.6.1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268, præmis 14), af 14.11.2000, Floridienne og Berginvest (C-142/99, EU:C:2000:623, præmis 17), af 27.9.2001, Cibo Participations (C-16/00, EU:C:2001:495, præmis 19), og af 16.7.2015, Larentia + Minerva og Marenave Schiffahrt (C-108/14 og C-109/14, EU:C:2015:496, præmis 20).

10 – Dom af 27.9.2001, Cibo Participations (C-16/00, EU:C:2001:495, præmis 21), af 6.9.2012, Portugal Telecom (C-496/11, EU:C:2012:557, præmis 34), og af 16.7.2015, Larentia + Minerva og Marenave Schiffahrt (C-108/14 og C-109/14, EU:C:2015:496, præmis 21).

25. Levering af administrationsydelser skal også i en situation som den i hovedsagen foreliggende, hvor der er indsat et såkaldt mellemholdingselskab, anses for økonomisk virksomhed i momsdirektivets forstand. Det afgørende for klassificeringen som økonomisk virksomhed er nemlig, at C&D Foods udfører momspligtige transaktioner. Dette fremgår klart af Domstolens seneste dom i Marle Participations-sagen [11].

26. De beskrevne principper skal ifølge Domstolens praksis også udvides til transaktioner med afståelse af andele, som bringer en sådan afgiftspligtig indgriben i administrationen af datterselskabet til ophør [12].

27. Salget af selskabsandele udgør ganske vist isoleret betragtet heller ikke økonomisk virksomhed. Ophør og påbegyndelse af økonomisk virksomhed skal imidlertid i henhold til retspraksis behandles lige af hensyn til afgiftsneutraliteten [13]. Ligesom erhvervelsen af andele under visse omstændigheder kan være en forberedelseshandling til en økonomisk virksomhed, der er omfattet af momsens anvendelsesområde, skal dette også gælde for afhændelsen af andele, hvorved en økonomisk virksomhed ophører. I modsat fald ville der blive foretaget en vilkårlig sondring mellem de to scenarier [14]. Denne betragtning har Kommissionen også fremhævet i sit skriftlige indlæg.

28. Specielt med henblik på afhændelse af selskabsandele bekræftede Domstolen i SKF-sagen, at der var tale om økonomisk virksomhed for et holdingselskab, som havde bragt sin andel i et datterselskab til ophør ved at afhænde alle aktier, som holdingselskabet havde i dette selskab [15]. Dermed ophørte også den økonomiske virksomhed, der hidtil havde bestået i at levere administrationsydelser til dette datterselskab [16].

29. En lignende situation foreligger også i hovedsagen. Ved at sælge andelene i Arovit Holding med aktierne i Arovit Petfood var det nemlig C&D Foods' hensigt at bringe sin økonomiske virksomhed, der bestod i at levere afgiftspligtige administrationsydelser til Arovit Petfood, til ophør.

30. Denne konklusion ændres heller ikke af, at provenuet fra salget af andele skulle anvendes til at indfri gæld over for den nye koncernejer, Kaupthing Bank, mens der i SKF-sagen skulle ske en omstrukturering af koncernen. I modsætning til SKF-sagen var der i hovedsagen således ikke planer om fremtidige afgiftspligtige transaktioner. Dette er dog uden betydning af følgende tre grunde.

31. For det første har Domstolen præciseret, at der foreligger ret til fradrag, sågar når den afgiftspligtige person efter anvendelsen af de pågældende ydelser slet ikke længere gennemfører transaktioner, eftersom han bringer sin økonomiske virksomhed til endeligt ophør [17]. Noget andet kan således ikke gælde, når den afgiftspligtige person anvender modydelsen for sine transaktioner, der fører til et ophør af hans økonomiske virksomhed, til at indfri gæld.

11 – Dom af 5.7.2018, Marle Participations (C-320/17, EU:C:2018:537, præmis 35) – spørgsmålet er dog i så henseende, om udlejningen af fast ejendom virkelig skal anses for et »indgreb i administrationen« af et selskab.

12 – Dom af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 34).

13 – Dom af 20.6.1996, Wellcome Trust (C-155/94, EU:C:1996:243, præmis 33), af 3.3.2005, Fini H (C-32/03, EU:C:2005:128, præmis 22-24), af 26.5.2005, Kretztechnik (C-465/03, EU:C:2005:320, præmis 19), og af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 34).

14 – I denne retning dom af 22.2.2001, Abbey National (C-408/98, EU:C:2001:110, præmis 35), af 29.4.2004, Faxworld (C-137/02, EU:C:2004:267, præmis 39), og af 3.3.2005, Fini H (C-32/03, EU:C:2005:128, præmis 23 og 24).

15 – Dom af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 33).

16 – Dom af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 32).

17 – Dom af 22.2.2001, Abbey National (C-408/98, EU:C:2001:110, præmis 35), af 29.4.2004, Faxworld (C-137/02, EU:C:2004:267, præmis 39), og af 3.3.2005, Fini H (C-32/03, EU:C:2005:128, præmis 23 og 24).

32. For det andet skal begrebet økonomisk virksomhed – på samme måde som andre begreber, der definerer transaktioner, der kan pålægges afgift i henhold til momsdirektivet – defineres objektivt [18], og det endelige mål, som den afgiftspligtige søger at nå med en udgift, er således uden betydning [19]. Den afgiftspligtiges økonomiske motivation for at foretage en handling kan derfor ikke være afgørende.

33. For det tredje kan det heller ikke udledes af BLP Group-dommen, at en fradragsret generelt skal være udelukket i forbindelse med transaktioner, der anvendes til indfrielse af gæld.

34. I sidstnævnte sag havde et holdingselskab afhændet andele i et datterselskab, med hvilket det ikke havde afgiftspligtige transaktioner. BLP Group gjorde gældende, at der forelå en tilknytning til selskabets øvrige afgiftspligtige virksomhed, idet selskabet anvendte indtægterne fra salget af andele til afvikling af gæld og derigennem indirekte ville styrke dets øvrige økonomiske virksomhed. Domstolen tiltrådte imidlertid ikke dette argument. Den afviste derfor i sidste ende ikke fradragsretten, fordi indtægterne blev anvendt til afvikling af gæld, men fordi der ikke forelå en direkte og umiddelbar tilknytning til en afgiftspligtig virksomhed [20].

35. Det følger af det ovenfor anførte, at det påtænkte salg af aktier under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede – nemlig med henblik på at bringe en afgiftspligtig virksomhed til ophør – skal anses for økonomisk virksomhed og dermed er omfattet af momsens anvendelsesområde.

2. Direkte og umiddelbar tilknytning til en afgiftspligtig virksomhed?

36. Der kan imidlertid kun ske fradrag af indgående moms for udgifter, der har direkte og umiddelbar tilknytning [21] til en afgiftspligtig udgående transaktion. Ifølge Domstolens praksis har sådanne udgifter direkte og umiddelbar tilknytning til bestemte udgående transaktioner, når de indgår blandt omkostningselementerne i disse udgående transaktioner [22]. Der kan desuden gøres fradrag gældende for en virksomheds generalomkostninger, som er elementer i prisen for alle en virksomheds produkter [23].

37. Derimod foreligger der i reglen [24] ikke en ret til fradrag, når der foreligger en direkte og umiddelbar tilknytning til en afgiftsfritaget virksomhed [25].

38. I henhold til momsdirektivets artikel 135, stk. 1, litra f), skal medlemsstaterne imidlertid fritage »transaktioner […] i forbindelse med aktier, andele i selskaber eller andre sammenslutninger, obligationer, og andre adkomstbeviser« for afgift. Denne bestemmelse er gennemført i national ret ved momslovens § 13, stk. 1, nr. 11).

18 – Jf. dom af 12.1.2006, Optigen m.fl. (C-354/03, C-355/03 og C-484/03, EU:C:2006:16, præmis 44), af 6.7.2006, Kittel og Recolta Recycling (C-439/04 og C-440/04, EU:C:2006:446, præmis 41), og af 16.12.2010, Euro Tyre Holding (C-430/09, EU:C:2010:786, præmis 28).

19 – Dom af 6.4.1995, BLP Group (C-4/94, EU:C:1995:107, præmis 24), af 8.6.2000, Midland Bank (C-98/98, EU:C:2000:300, præmis 20), af 6.9.2012, Portugal Telecom (C-496/11, EU:C:2012:557, præmis 38), og af 22.2.2001, Abbey National (C-408/98, EU:C:2001:110, præmis 25).

20 – Dom af 6.4.1995, BLP Group (C-4/94, EU:C:1995:107, præmis 27). I det følgende skal det undersøges, om der foreligger en direkte og umiddelbar tilknytning, jf. under punkt 36 ff. i dette forslag til afgørelse.

21 – Dom af 6.4.1995, BLP Group (C-4/94, EU:C:1995:107, præmis 18 og 19), af 8.6.2000, Midland Bank (C-98/98, EU:C:2000:300, præmis 20), og af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 57).

22 – Dom af 27.9.2001, Cibo Participations (C-16/00, EU:C:2001:495, præmis 31), af 26.5.2005, Kretztechnik (C-465/03, EU:C:2005:320, præmis 35), af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 57), og af 14.9.2017, Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments (C-132/16, EU:C:2017:683, præmis 28).

23 – Dom af 27.9.2001, Cibo Participations (C-16/00, EU:C:2001:495, præmis 33), af 26.5.2005, Kretztechnik (C-465/03, EU:C:2005:320, præmis 37), af 6.9.2012, Portugal Telecom (C-496/11, EU:C:2012:557, præmis 37), og af 14.9.2017, Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments (C-132/16, EU:C:2017:683, præmis 29).

24 – Nogle undtagelser er f.eks. fastsat i momsdirektivets artikel 169.

25 – Dom af 6.4.1995, BLP Group (C-4/94, EU:C:1995:107, præmis 28), af 14.9.2006, Wollny (C-72/05, EU:C:2006:573, præmis 20), af 12.2.2009, Vereniging Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (C-515/07, EU:C:2009:88, præmis 28), af 13.3.2008, Securenta (C-437/06, EU:C:2008:166, præmis 30), og af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 59), samt mit forslag til afgørelse Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments (C-132/16, EU:C:2017:283, punkt 37).

39. Ifølge Domstolens praksis omfatter den nævnte EU-retlige bestemmelse transaktioner, hvorved rettigheder og forpligtelser for parterne i forbindelse med værdipapirer kan opstå, ændres eller ophøre, der går ud over den blotte (punktuelle) erhvervelse og salg af værdipapirer, der slet ikke udgør en økonomisk virksomhed [26]. Som anført ovenfor gør dette sig gældende for det i hovedsagen påtænkte salg af aktierne i Arovit Petfood [27].

40. Følgelig ville den påtænkte transaktion have været fritaget for afgift i henhold til momsdirektivets artikel 135, stk. 1, litra f).

41. Det skal derfor undersøges, om de omtvistede rådgivningsydelser havde direkte og umiddelbar tilknytning til den påtænkte afgiftsfritagne transaktion.

42. En konkret udgående transaktion kan ikke i alle tilfælde afgrænses fra de øvrige transaktioner, der udgør en afgiftspligtig persons samlede økonomiske virksomhed. Såfremt dette imidlertid er tilfældet, skal den direkte og umiddelbare tilknytning til denne bestemte transaktion undersøges som det første [28]. Først derefter skal det undersøges, om de pågældende udgifter som omkostningselement i alle tjenesteydelser er direkte knyttet til den samlede økonomiske virksomhed (såkaldte generalomkostninger).

43. Ved afhændelse af andele lægger Domstolen med henblik på at fastslå en indgående ydelses direkte og umiddelbare tilknytning til denne transaktion vægt på, om de afholdte udgifter medregnes i prisen på aktierne eller andelene [29].

44. På denne baggrund synes den forelæggende ret at være af den opfattelse, at der ikke kan etableres en direkte og umiddelbar tilknytning til det påtænkte salg af aktierne, eftersom rådgivningsomkostningerne ikke kunne påvirke prisen på aktierne. Derfor spørger den forelæggende ret med det andet og det tredje spørgsmål direkte om de omstændigheder, hvorunder udgifterne til rådgivningsydelserne kan fradrages som generalomkostninger.

45. Det skal imidlertid bemærkes, at Domstolens formulering, hvorefter de afholdte udgifter skal kunne medregnes i prisen på aktierne eller andelene, ikke betyder, at der kræves en faktisk forhøjelse af priserne, f.eks. ved at der skal lægges en bestemt sum oven i salgsprisen.

46. Det illustreres særligt tydeligt af eksemplet med børsnoterede aktieselskaber. Her fastsættes prisen på aktierne nemlig i reglen på grundlag af den aktuelle aktiekurs og ikke ved en forhandling mellem sælger og køber. Derfor skal Domstolens formulering ikke fortolkes således, at udgifterne umiddelbart skal reducere fortjenesten ved en konkret transaktion vedrørende andele eller aktier og ikke blot virksomhedens samlede fortjeneste. De indgående transaktioner skal altså være så tæt knyttet til købet af andele, at de ud fra en økonomisk betragtning udgør et omkostningselement i den påtænkte transaktion.

47. Desuden er det – modsat C&D Foods' antagelse – ikke udelukket at antage, at der foreligger en tilknytning til det afgiftsfritagne aktiesalg alene af den grund, at salget reelt ikke blev gennemført. Ligesom ved anerkendelsen af forberedelseshandlinger som økonomisk virksomhed er det afgørende i sådanne tilfælde nemlig i forbindelse med fradrag af indgående afgift tilknytningen til de påtænkte udgående transaktioner [30].

26 – Dom af 13.12.2001, CSC Financial Services (C-235/00, EU:C:2001:696, præmis 33), og af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 48).

27 – Jf. punkt 26 i dette forslag til afgørelse.

28 – Jf. herom allerede mit forslag til afgørelse Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments (C-132/16, EU:C:2017:283, punkt 36 og 37).

29 – Dom af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 62), samt af 30.5.2013, X (C-651/11, EU:C:2013:346, præmis 56).

30 – Jf. dom af 29.11.2012, Gran Via Moineşti (C-257/11, EU:C:2012:759, præmis 27), og af 22.10.2015, Sveda (C-126/14, EU:C:2015:712, præmis 20).

48. Der synes så absolut – som Kommissionen også har fremhævet i sit skriftlige indlæg – at foreligge en sådan tilknytning mellem Holst Advokaters rådgivningsydelser og det påtænkte salg af aktierne i Arovit Petfood. Genstanden for rådgivningen var netop udarbejdelse af en aftale om aktiesalget. Dermed synes udgifterne til denne rådgivning at være meget umiddelbart knyttet til den påtænkte afgiftsfritagne transaktion.

49. Inddragelsen af dette kriterium er heller ikke i modstrid med Iberdrola-dommen, hvori der med henblik på den umiddelbare tilknytning blev anvendt et meget bredt kriterium. I denne situation traf Domstolen imidlertid ikke afgørelse om henførelsen til en bestemt udgående transaktion. Domstolens afgørelse vedrørte alene tilknytningen til den afgiftspligtiges samlede økonomiske virksomhed [31].

50. Under hensyntagen til disse betragtninger tilkommer det den forelæggende ret at afgøre [32], om de pågældende rådgivningsydelser havde direkte og umiddelbar tilknytning til salget af aktierne i Arovit Petfood, der er fritaget for afgift i henhold til momsdirektivets artikel 135, stk. 1, litra f). I så fald har C&D Foods ikke ret til fradrag for indgående afgift.

3. Tilknytning til den samlede økonomiske virksomhed

51. Tilknytningen til den samlede økonomiske virksomhed skal – hvilket Kommissionen også har understreget i sit skriftlige indlæg – kun undersøges, såfremt den forelæggende ret ikke kan konstatere en direkte og umiddelbar tilknytning mellem de afgiftsfritagne transaktioner og det påtænkte aktiesalg [33].

52. I denne forbindelse gælder i det væsentlige de samme principper. For så vidt som Domstolen også med henblik på fradragsretten for generalomkostninger kræver, at omkostningerne til de indgående ydelser i hvert enkelt tilfælde er medregnet i prisen på goder eller tjenesteydelser, som den afgiftspligtige leverer [34], fastsættes der heller ikke et krav om et regnskabsmæssigt tillæg til priserne. Derimod er der tale om en beskrivelse af indgående og udgående transaktioners nødvendige økonomiske tilknytning [35].

53. En sådan tilknytning kræver ingen faktisk forhøjelse af priserne, men blot at visse udgifter indgår i priselementerne for den afgiftspligtiges produkter eller tjenesteydelser som helhed. Dette har Kommissionen også fremhævet i sit skriftlige indlæg. Det afgørende er således alene, at de indgående ydelser økonomisk og objektivt er knyttet til den afgiftspligtige virksomhed [36], f.eks. ved at fortjenestens omfang afhænger heraf.

54. En anden løsning ville medføre, at en afgiftspligtig person, hvis omkostninger er steget, men som ikke kan eller vil hæve sine priser, nægtes fradrag for indgående afgift. Dette ville være åbenbart i strid med neutralitetsprincippet.

55. For så vidt angår den særlige situation med et fast tillæg til fortjenesten, som det andet præjudicielle spørgsmål omhandler, er konklusionen følgelig den samme. Ganske vist er det i et sådant tilfælde udelukket – og den forelæggende ret synes at tage sigte herpå med sit spørgsmål – at udgifterne til rådgivningsydelserne rent faktisk påvirker de priser, som C&D Foods beregner for

31 – Jf. dom af 14.9.2017, Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments (C-132/16, EU:C:2017:683, præmis 29).

32 – Dom af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 63 og 73).

33 – Jf. herom allerede mit forslag til afgørelse Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments (C-132/16, EU:C:2017:283, punkt 36 og 37).

34 – Dom af 29.10.2009, AB SKF (C-29/08, EU:C:2009:665, præmis 60).

35 – Jf. herom allerede udførligt mit forslag til afgørelse Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments (C-132/16, EU:C:2017:283, punkt 25-31).

36 – Dom af 22.10.2015, Sveda (C-126/14, EU:C:2015:712, præmis 29).

administrationen. Der afregnes nemlig til en pris, der består af lønudgifterne med tillæg af en »mark-up« på 10%. Dette indebærer imidlertid ikke, at en tilknytning til sådanne transaktioner under alle omstændigheder er udelukket. Uanset en faktisk prisforhøjelse indgår visse udgifter nemlig i omkostningselementerne i de varer eller ydelser, der leveres af en afgiftspligtig.

56. Det kan imidlertid tale imod et fuldt fradrag for indgående afgift som generalomkostninger, at rådgivningen muligvis også er knyttet til afhændelsen af andelene i det direkte datterselskab (Arovit Holding), i forhold til hvilket C&D Foods fungerer som rent holdingselskab [37]. Derfor kan en opdeling af fradragsretten mellem et selskabs økonomiske og ikke-økonomiske virksomhed være nødvendig. De præjudicielle spørgsmål går imidlertid ikke i denne retning, og anmodningen om præjudiciel afgørelse indeholder heller ikke tilstrækkelige oplysninger til, at der kan gives et hensigtsmæssigt svar.

57. Jeg skal dog endnu en gang erindre om, at det afgørende under alle omstændigheder ikke er tilknytningen til den samlede økonomiske virksomhed, såfremt det allerede er muligt klart at henføre udgifterne til en bestemt, afgiftsfri udgående transaktion. I så fald er der ikke længere nogen mulighed for at inddrage disse som generalomkostninger.

V. Forslag til afgørelse

58. På baggrund af ovenstående betragtninger skal Vestre Landsrets præjudicielle spørgsmål besvares på følgende måde:

»1) Artikel 9, stk. 1, i direktiv 2006/112/EF skal fortolkes således, at økonomisk virksomhed i denne bestemmelses forstand foruden handlingerne til forberedelse af påbegyndelsen af sådan virksomhed også omfatter de handlinger, der fører til dens ophør. Afhændelsen af aktier i et datterdatterselskab, hvorved en hidtil udøvet afgiftspligtig virksomhed bringes til ophør, nærmere betegnet indgreb i dette selskabs administration med henblik på gennemførelse af afgiftspligtige transaktioner, udgør af denne grund økonomisk virksomhed som omhandlet i artikel 9, stk. 1, i direktiv 2006/112.

2) Artikel 168 i direktiv 2006/112 skal fortolkes således, at et holdingselskab ikke kan få fradrag for merværdiafgift af rådgivningsydelser, der er blevet anvendt inden en påtænkt afhændelse af aktier i et datterdatterselskab, såfremt der er en direkte og umiddelbar tilknytning mellem disse rådgivningsydelser og de påtænkte transaktioner med aktiesalg, der er fritaget i henhold til artikel 135, stk. 1, litra f), i direktiv 2006/112. Det tilkommer den nationale ret at fastslå, om dette er tilfældet.«

37 – Rent finansielle holdingselskaber anses ifølge praksis dog ikke for afgiftspligtige personer som omhandlet i momsdirektivets artikel 9, stk. 1, jf. dom af 20.6.1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268, præmis 17), af 14.11.2000, Floridienne og Berginvest (C-142/99, EU:C:2000:623, præmis 17), og af 16.7.2015, Larentia + Minerva og Marenave Schiffahrt (C-108/14 og C-109/14, EU:C:2015:496, præmis 20), samt punkt 24 i dette forslag til afgørelse.